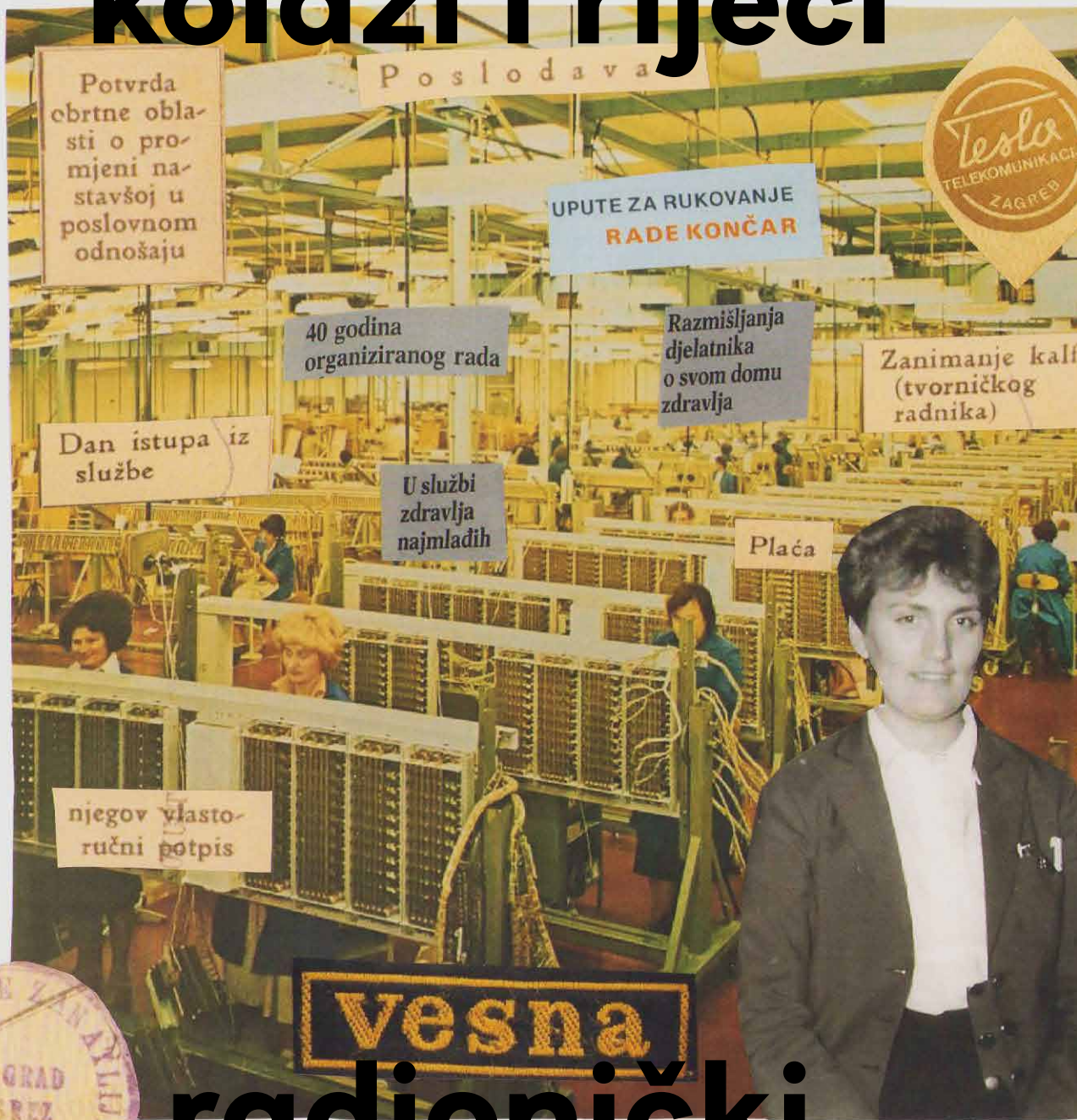

papir koji liječi: kolaži i riječi

vesna

radionički fanzin

Tekstovi i kolaži predstavljeni u ovom fanzinu izbor su radova nastalih na književno-likovnoj radionici *Papir koji liječi: kolaži i riječi* održanoj tijekom travnja i svibnja 2022. te kratke radionice kreativnog pisanja *Planine kruha, pereci od blata* održane krajem 2021. Obje radionice dio su umjetničkog istraživanja povijesti rada u okviru BLOK-ovog programa Muzej susjedstva Trešnjevka. Riječ je o građi koja donosi osobne priče trešnjevčanih radnika i radnica, malih obrtnika, službenika, liječnica i liječnika, bilježeći povijest rada fragmentarno, nesistematično, kroz fotografije snimljene na radnom mjestu ili sačuvane predmete i dokumente. Budući da se Muzej susjedstva gradi odozdo i izrasta iz zajednice, važno nam je bilo osmisliti kulturni program koji će biti ne samo prilika za dodatno obrazovanje i edukaciju za zainteresirane stanovnike kvarta, nego i prostor u kojem će iz različitih aspekata govoriti o radu, radnoj i radničkoj svakodnevnici u prošlosti i danas. Tako je polazišna točka prošlogodišnje radionice bilo književno nasljeđe Augusta Cesarca, tj. njegove pripovijetke u kojima je pisao o teškoj radničkoj svakodnevnici između dva svjetska rata. Inspirativne su nam bile i novine Glas Trešnjevke (1932. i 1933.) koje su osim komunalnih i političkih tema objavljivale književne uratke svojih čitatelja i čitateljica, većinom radnika i radnica, a čiji urednik iz sjene je također bio Cesarec. Pokazalo se da su Cesarčeve priče i spomenuti tekstovi iz Glasa Trešnjevke aktualni i danas, pa su polaznicima radionica bili inspirativni i ohrabrujući u pisanju o osobnim radnim iskustvima.

Na ovogodišnjim radionicama u seriji od pet susreta jedan od glavnih poticaja nam je bio virtualni fundus Muzeja susjedstva Trešnjevka na temelju kojega smo osmislile niz likovnih i književnih zadataka za polaznice. Na radionici je nastalo mnoštvo umjetnički uspješnih kraćih književnih tekstova i kolaža, no za fanzin smo ipak morale suziti izbor.

Polaznice radionice različitih su generacija, od zaposlenih studentica do umirovljenica, bave se raznoraznim poslovima, a njihovi književni i likovni „proizvodi“ nastali na ovoj radionici pokazali su da pisati o radu, stvarati i naposljetku – igrati se, ima osnažujući učinak te da je radionički format, s kreativnim i praktičnim pristupom procesu učenja, vrlo prikladan i potreban oblik istraživanja i izražavanja na kojem polaznice progovaraju o vlastitom iskustvu rada, osobnim navikama vezanim za posao, svom radnom mjestu, o radnim uvjetima, prekovremenom radu, studentskim poslovima, kućanskom radu, slobodnom vremenu...

S druge strane broj prijava na našu radionicu pokazao je da postoji veliki interes i potreba za programima ovoga tipa što i ne čudi s obzirom da sustavna briga za demokratizaciju kulture i njezino povezivanje s poljem obrazovanja i rada u našem društvu više ne postoji. Stoga se organizirani rad na razvijanju radničkog stvaralaštva kakav je primjerice postojao u tvornici Nikola Tesla u kojoj je 1975. osnovana Kulturno-umjetnička sekcija danas čini gotovo utopijskim. U fundusu MST-a u digitalnom obliku se čuvaju dva Zbornika radova Kulturnog stvaralaštva radnika te tvornice iz 1985. i 1989. Ideja da se izbor radova nastalih na našoj radionici objavi u fanzinu donekle evocira taj tip publikacije. Jasno nam je da je teško, zapravo nemoguće, programima ograničenog trajanja poput ovoga nadoknaditi izostanak sustavne brige za razvijanje besplatnih, kontinuiranih, svima dostupnih kulturno edukativnih programa. S nadom da će se ovaj ili sličan program nastaviti i u budućnosti, pozdravlja vas naša mala književno-likovna sekcija.

Božena Končić Badurina i Olja Savičević Ivančević

Jasminka Glogović

UTOPILEX satiniert
satiné

A4
50 Blatt feuilles
70/75 gm²

Pauspapierblock
für Bleistift und Tusche

Bloc papier calque
pour crayon
et encre de chine

Razlog kontakta: Pohvala poštaru

Poštovani, ovim putem htjela bih pohvaliti poštara I.B. koji mi dostavlja poštu u Baštijanovu i Vitezićevu u Zagrebu na Remizi. Brz je i efikasan, pristojan i simpatičan i vrlo vrijedan. Vrlo brzo je pohvatao konce otkad je preuzeo ovaj dio. Baš mi je drago da radi na ovom području jer mi je dostava pošte jako bitna jer sam odvjetnica i imam svoj odvjetnički ured. Super je da radi svoj posao s osmjehom na licu čak i po ovim ljetnim vrućinama. Svaka mu čast. Odvjetnica J.G.

Poštovana gospođo J.G.,
dozvolite da Vam zahvalimo na pozitivnom povratnom mišljenju o radu našeg djelatnika u procesu obavljanja poštanskih usluga. Obzirom da nam je Vaše mišljenje važno, pohvalu smo proslijedili na pažnju voditelju djelatnika. U nadi da ćete i ubuduće biti zadovoljna korisnica usluga Hrvatske pošte, srdačno Vas pozdravljamo.

S poštovanjem,
Vaša Hrvatska pošta
Služba za korisnike

Iz dnevnika poštaru I.

31.04.2021.
5.30 sati ujutro

Ana je opet plakala u kupaoni.

Pijem kavu, potežem dim, najsladi, iz prve jutarnje cigarete.

Napisao sam pjesmu. O našem izgubljenom nerođenom djetetu. O našoj curici. Neću je nikome pročitati. Još boli previše.

Jučer sam počeo raditi u Pošti na Remizi. Radnički kvart, red zgrada, red kućica s rascvjetalim trešnjama u dvorištima. Smješkam se ljudima pa se oni smješkaju nazad. Čude se, kažu, naš stari poštar se nikad nije smijao.

Prvi dan sam dostavio 500 pisama (uglavnom računici), 67 preporuka, 8 paketa i 4 razglednice.

Smješkao sam se cijelim putem hodajući s teškom torbom na ramenu.

Smješkao sam se jer smo Ana i ja mladi i doktorica Jurković kaže da ćemo imati djece koliko želimo, samo da budemo strpljivi.

Smješkao sam se zbog rascvjetalih krošanja i plavog neba.

Smješkao sam se, jer sam noć prije sanjao da nosim djetešce na ramenima i ono veselo podcikuje, hvata prve crvene trešnje s grane i istiskuje njihov slatki sok u svoja usta.

I Ana miriše na trešnje kad je ljubim u vrat na odlasku.

Višnja Katalinić

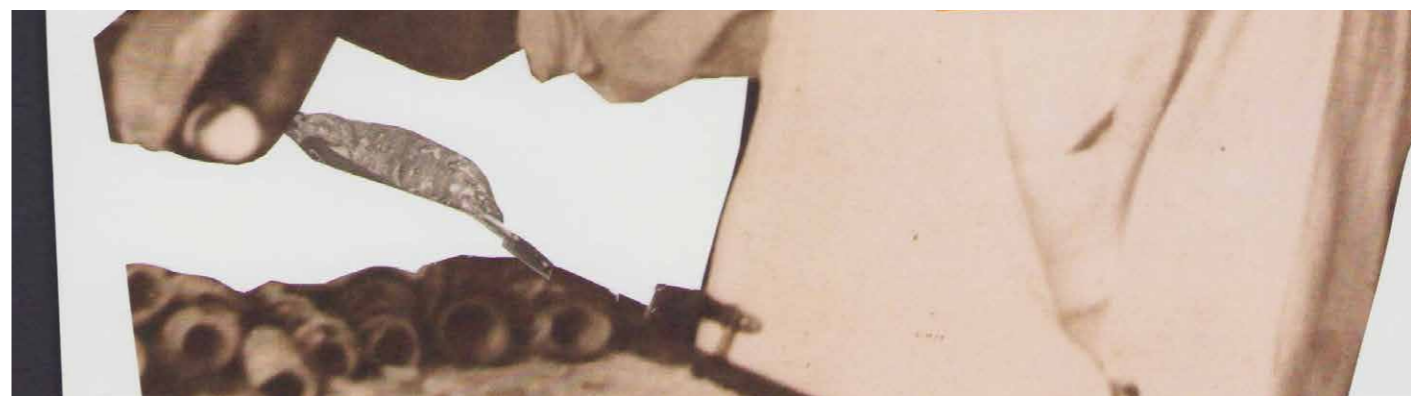

Lutko, pošto je pašteta?

Ne govorim puno ovih dana, štedim riječi. Čuvam ih za sebe kao amajliju za loša vremena. Misli su jedino što imam u ovoj beznačajnosti. Kolege misle da sam glupa jer ne radim brzo. Jer sam sretnija na lijepljenju naljepnica i kidanju kartona. Tamo se mogu prepustiti automatizmu ruku i otploviti daleko. Ima i prkosa u tome. Ne dam vam sedam sati dnevno svoga života. Razmišljam o antropologiji, o budućnosti. Vidim par kako bira što će jesti za večeru, sjetim se nas. Tako si me nervirao dok bi zajedno kupovali. Plesao bi cha cha cha na odjelu zdrave prehrane. Uspoređivao proteine i ugljikohidrate i ljutio se i divio i čudio. A ja bih živčanih negdje blizu blagajne jer sam znala što ću kupiti prije nego što sam ušla. Sad mi je to sve tako drago i nedostaje mi. Vidjela sam i dvije sestre danas kod trapista na akciji. Pomažu jedna drugoj jer su obje stare i jedna tek nešto nemoćnija od druge. Pomislila sam kako ću i ja tako sa svojim sestrama kada budem stara. Osjetila sam toplinu, a onda me probolo. Ja ću živjeti u Zagrebu, a one u Baranji. Sama ću stariti... Došla je roba. Probijam se kroz police brzinom hijene i elegancijom balerine. Plešem svoju konačnu baletnu točku na putu do crispy čipsa s okusom paprike. Sa zanimanjem gledam kikiriki s okusom luka i vrhnja. Biram što odnijeti sestrama. Zamišljam kako im dolazim s punom vrećom slatkiša koje nisu nikada vidjele. Seka donijela, reći će kad ih netko pita. Kad me netko pita kako je na poslu namjestit ću izraz zadovoljstva jer ja mogu sve. Mogu izbjegavati onog ljigavca koji me pribio uza zid u skladištu. Samo trebam dobru taktiku. Tampone i wc papir pretvaram u knjige. Ja sam u knjižnici.

Šamaram misao da ću tu zauvijek i ostati jer treba platiti stan. Hranu ne. Ne jedem mjesecima. Mama mi kaže da sam omršala, glumim čuđenje zajedno s njom, „lebde ti hlače” kaže. I to je dobro, mislim si. Ne postoji rascjep uma i tijela, a jer je i um omršao. I to je dobro za prihvaćanje sebe u trenutku. Sretna sam kada se sakrijem na odjelu kozmetike, uvučen prostor gdje mi se tek ponekada pogled sretne s kolegom zdesna – pa čučnem. Slažem šampone kojima ne znam izgovoriti ime. Mislim kako će me pohvaliti jer sam lijepo složila šampone, da nisam šlampava kako mi tata govori. Ponosim se sama sa sobom dok u naletu kreativnosti primičem jedan šampon drugome u šablonu dijamanta. To je sada moja kreativnost. Vrline su tako prokleta proizvoljna stvar.

Bole me nožni prsti od čučanja pa kleknem. Ne želim pokidati čizme. Za hlače me nije briga ako se uprljaju. I volim biti prljava. Odras je moga ratničkog stanja. Ja se borim. Ne kao moj tata. Njegova je mladost potrošena ideologijom, a moja kapitalom. Da nije tatinoga rata možda bih sada bila starija. Možda bih voljela disco, a ne pop jer za mene glazba nostalgija. A da nije moga rata, možda bi tata bio djeda. Unuče bi viđao svaki drugi vikend jer majka toga djeteta ne živi u Baranji nego u Zagrebu. A i ta dva tjedna bi se viđali jer kćer ima auto, kćer ima stan, kćer ima posao, kćer ima posao, kćer ima posao. Što više pišem čini mi se da manje sebe imam, ali cijenim i to malo sebe što pisanjem sakupljam. Pretvaram se u mašinu za kapital. I to onaj jadni, sitni. Pokušala sam doći do bolje budućnosti. Jednoga jutra kad sam ja bila ja, a ne ja-prodavačica, nosila sam životopis i zamolbu u poštu. U tom pokušaju pritisnula su me vrata tramvaja. Trčala sam preko zebre stišćući svoj zatvoreni kišobran iako pada kiša, jer je kišobran preslab za ovaj vjetar no ja se bojim da se ne pokida jer nemam novaca za drugi, a tko zna što me čeka, možda obrana diplomskoga rada, a ja nemam kišobran i mokra dođem pred komisiju. Ovakav život valja živjeti sa smanjenim kapacitetima, mislim si, jer za bolji život treba štedjeti. Zakoračila sam u tramvaj, no vozač je već pritisnuo zatvaranje vrata. Othvala sam se stisku, ali sam odabrala povlačenje, a ne napad. I tramvaj je krenuo. Ostala sam kisnuti. Sigurno ga vozi netko poput mene, pomislila sam. Zamišljen i nezadovoljan. Ima li života na poslu, pitam se.

Danijela Kvesić Stojanac

u SA mljenost

z A list

TUGA

Bijes

Dijete s posebnim potrebama

Žena mu je rodila četiri puta. Nisu uopće o tome razgovarali. Jasno je da On ide na porođiljni. Tako je to oduvijek. Tu spremnost, angažiranost, nježnost i zabavu u isto vrijeme može dati samo otac. Zna on da je to najvažniji i najplemenitiji posao na svijetu. To mu je bilo ostvarenje njegove osobnosti do samog kraja. On u toj djeci nastavlja živjeti. Jedino tako se može približiti vječnosti, kroz ljubav, davanje, ali i kroz te gene, tu kosu, te oči, obrve, ma i preko tog malog nožnog prsta. Zvao je to „posao za vječnost”. Sad je vrijeme, prava prilika da brigom, ljubavlju i puštanjem dobre glazbe stvoriš velike ljude. Divno se brinuo za bebu, odlično je kuhao, dočekivao djecu uz škole.

I jedva čekao da žena dođe kući s posla. Nekad bi ostala duže na poslu. Užasno joj je posao odgovoran i težak. Nekad bi ostajala i poslije posla s prijateljicama da se malo opusti. Čekao ju je u 17 i 10 kao napeta puška da joj uruči bebu. Žena je to šutke prihvaćala. Nije željela započinjati nepotrebne svađe. Mislila je da mu je to kriza srednjih godina i da će proći i nekako je to trpjela. Uglavnom, trpjela je da ne mora slušati prigovaranja.

Tada je i on rodio. Petorke, ni više ni manje. Rodio je bijes, tugu, dvije usamljenosti i jedno nedostajanje mora. Ove dvije usamljenosti su bile najteže. Još uvijek je dobro kuhao, nasmijavao bebu, puštao dobru glazbu (samo pravi rock 'n' roll), ali bio je zbunjen bijesom i tugom. Pokušavao je shvatiti zašto je usamljen ako nikad nije sam. Drugi očevi na forumima, centru njegova društvenog života, govorili su o baby bluesu. Ma nije on bio u toj njihovoj depresiji. Samo je osjećao neku prazninu, onako duboku prazninu, potpuni besmisao. Radio je posao pun života i smisla, a osjećao se besmisleno. Čak je pomislio da s „nekim” razgovara, ali gdje će sad dok samo stoji doma i ne zarađuje pitati ženu novce za psihologa. Možda je samo trebao s dečkima na pivu. Ali nikad nije otišao.

Bio je nespreman za povratak na posao. Samo odjednom su se otvorila vrata tvrtke u kojoj radi, a on je pretjerao i bio u odijelu. Jedva je stao u to odijelo. Tijelo se izdeformiralo od ovih pet trudnoća. Na neki čudan način taj posao mu je bio važan iako se prvi dan osjećao kao da je samo svratio. Ali on na poslu nije bio važan. Svi su šaputali i gledali ga onako preko ramena. Možda je dugo bio izvan posla i dugo se nije družio s odraslim

ljudima, ali zna kad nije poželjan. Naime, s posla je morala otići žena koja ga je mijenjala. On se s tim nije mogao boriti. Šutke je prihvatio činjenicu nepoželjnosti. To je tako i u Hollywoodu. Žene su omiljenije i bolje plaćene. Inače on nikad nije bio krotak i ponizan, dizao je bune, osnivao udruge, bio aktivist iz dna svojih muda. A sad, morao je vježbati kako biti janje, malo ponizno odmah pokraj nožica malog Isusa na slamici u štalici. Zahvaljivao je šefu na dobrodošlici. Janje je skoro povratilo od laži i ulagivanja. Janje je mislilo da zna igrati igru obrnute psihologije. U njegov vlak aktivizma i znanja ukrcale su se neke žene. On je bio na porođiljnom nekoliko godina i vlastiti mu je vlak pobjegao. Skoro ga je pregazio pun agresivnih i manje pametnih žena. Is-pao je više jarac nego janje. Međutim, takav pokušaj prikrivanja bijesa njegovu ogromnu figuru nije učinio vidljivom. Šefovi ga nisu ni pozdravljali kad bi ga susreli. Obavijesti o promjenama u rasporedu nije ni dobivao. Pitanja vezana isključivo za njegov dio posla upućivana su nekom drugom. Čestitku za blagdane, naravno, nije dobio.

To je sudbina muškaraca danas. Za svoju djecu ništa mu nije teško napraviti. Radi, ali i vozi ih na treninge, u glazbene škole, na engleski, francuski. Usput uči. U osnovnoj školi je sa svojom djecom evo već četvrti put. Posljednji put je rodio misleći na žene u vlaku. Velika je beba bila. Zvala se Zavist. Ona se dugo neće iseliti iz kuće. Dijete je s posebnim potrebama.

Karmen Krašić Kožul

Broj maila

Probudila sam se ranije zbog sistematskog. Dva put sam otkazala, prvi put zbog uskršnjih praznika, drugi zbog covida. Bila sam zadovoljna kada sam se sjetila da imam odrezane nokte. Čekala sam trinaesticu deset minuta. Iskrkala sam se na Držićevoj, pred nosom su mi pobjegle petica i dvojka. Nastavila sam pješke prema poliklinici. Pogledala sam na navigaciji koliko mi treba i vidjela propušten poziv. Uzvratila sam misleći da zovu iz poliklinike.

— Dobar dan, Nacionalna zaklada.

— Dobar dan, imam propušten poziv sa vašeg broja.

— A vi ste?

— Udruga.

— Recite, vezano za koji program?

— Jačanje kapaciteta.

— Koji je vaš broj maila?

— Ne razumijem.

— Adrese s kojih vam pišemo – euprogrami38, euprogrami76...

— Aha, ti brojevi, baš sam se pitala čemu služe. Ali meni vam je sada nezgodno tražiti po mailovima, na cesti sam, kasnim na sistematski, kako ćemo?

— U redu, pitat ću onda kolegice.

Stavlja me na čekanje, svira muzika. Prekida se muzika, netko se javlja.

— Dobar dan, zovem iz Općine. Vezano za projekt. Prespojili su me kod vas.

— Gospodine, izgleda da je došlo do neke zabune, ja sam isto na čekanju.

— Vi isto čekate? Koji je ovo kurac!

I poklopi slušalicu. Laknulo mi je kada se prekinula veza, nastavila sam zadihano prema sistematskom. Uzeli su mi krv, urin ne, jer krvarim, ni ginekološki, laknulo mi je što krvarim. Osoblje poliklinike je bilo ljubazno, kao i susjedstvo. Konobar je inzistirao da prvo popijem kavu pa kasnije donesem novce sa bankomata. Sa dobrim nalazima i grčem u želucu vraćala sam se kući. Nela-goda se uvukla u mene nakon jutrošnjeg poziva, znala sam da me čeka suočavanje s brojevima maila, jer je danas rok. Čekali smo rezultate petnaest mjeseci, u četvrtak su nam javili da smo prošli, ako do utorka u 14 sati dostavimo stotinjak ponuda i odgovora na pitanja.

Sjela sam za komp i otvorila Zoom. Kolegice, zadihane s druge strane, simultano upisuju odgovore u zajednički dokument, smišljamo kako da od jedne ponude napravimo tri.

— Usluga cateringa, cijena po osobi, još tri ponude do 14 sati.

— Da stavimo umjesto cateringa vino?

— Napisali smo sto osoba, koliko je to boca vina?

— Ako je boca vina 50 kn, to je 40 boca vina.

— Je li to previše za sto osoba?

— Nećemo spominjati osobe, samo boce.

— A ako stavimo bijelo vino, hoće li poslije biti problem da kupimo i crno?

Stigli su Kinezi, ali nisam stigla jesti. Kćer mi donosi rižu na radni stol. Ručala je sama i iskrkala se u školu. Steže me oko srca.

U 14 smo euprogrami38 poslali folder sa ponudama i napisali da je work in progress. Fali još 30-ak ponuda i odgovora. Kolegice piše u grupu:

— Zovu me iz Zaklade.

Čekamo i ništa ne poduzimamo. Dolazi glasovna poruka kolegice. euprogrami38 je razočaran našim učinkom. Odgovori su šturi. Ponude su nepotpune. Daju nam novi rok, još 24 sata. Umire baterija na laptopu koji je neprihvatljiv trošak. Skupljam ostatke Kineza po kuhinji, uzimam zadnju pivu u frižideru, sjedam na balkon i palim cigaretu. Sutra je novi dan.

Kad dobijem prvu plaću

Najprije ću ispuniti obećanje, zadano na krajuavnog susreta. Bilo je poslijepodne, sunčan ljetni dan. Ispijala sam smoothie s dvjema meni važnim osobama. Bilo je to prvo u nizu zajedničkih druženja koja će se sljedećih godina tradicionalno održavati. Uvijek ljeti.

Razgovarale smo o tko-zna-čemu. Sjećam se samo usporedne analize romana i filma „Gospodar prstenova“, oduševljeno prihvaćene s moje strane, jer sam shvatila da biti odrastao ne znači odreći se dječjih interesa. Popivši smoothie, prvi u svom životu, izvadila sam novac kako bih, zrelo i ozbiljno, platila račun. „Kad dobiješ prvu plaću“, rekle su mirno. Dogovorile smo se da ćemo, kad dobijem prvu plaću, otići na sladoledni kup u najbolju gradsku slastičarnicu. „S kišobrančićem“, zaključile su raspravu.

Prošlo je više od deset godina. Nadam se da sam postala zrelija. Ozbiljna još uvijek nisam. Mnogo je toga što bih htjela imati. Ali, kad sjednem i razmislim, što je dovoljno upečatljivo za tako važan događaj kao što je prva novčana naknada za uloženi trud?

Najradije bih otputovala u inozemstvo. Bilo kamo. Obožavam istraživati nove krajeve i upoznavati druge kulture. Ipak, moje okolnosti su takve da ne mogu putovati sama, a s obzirom na moju sreću, vjerojatno ne bih uspjela pronaći nekoga tko želi ići sa mnom, a s kim želim provesti vrijeme na putovanju. Kako bih osigurala uspomenu na tako važan događaj, bolje je kupiti nešto za sebe. A opet, teško je u bilo čemu uživati sam.

Zato sam pronašla kompromisno rješenje. Čaše. Servis lijepih, staklenih čaša. Ne onih Ikeinih. Želim čaše kakve nitko nema ili barem neke koje nisu nalik tisućama masovno proizvedenih, identičnih primjeraka. Obožavam rukama proučavati motive i sitne detalje koje neke od njih imaju. Moje će čaše, osim izgledom, biti posebne jer će me podsjećati na nešto što sam postigla i zato ću ih vaditi samo za meni drage ljude. Za one s kojima su sretni trenuci ljepši, a životni udarci manje bolni.

Prvo ću, ipak, s novcima od prve plaće otići na sladoledni kup. Znam da će biti najslađi.

Kristina Krsnik

Foto-studio Ivica

Nikad nije tiho. Stalno svira radio s domaćom glazbom. Kad pjeva Zdenka Kovačićek, radio se pojačava. Zvonce na vratima kad netko ulazi. Kad pada kiša, čuje se romor po staklu. Uobičajene ljubazne rečenice posjetitelja: — Dobar dan. — Prosim lepo. — Poslije Vas. — Mama, nemoj ju maltretirati ako ne želi frizuru. — Samo izvolite. — Najljepša hvala.

— Dragica, pa ti si rođena frizerka. — Danas izgledate fantastično. — Dopuštate da popravim frizuricu? — Jeste čuli da je Đurđica... — Koliko ona može pripovedati. — Gdje ste kupili tu haljinu? — Ma nemojte! — Dobro jutro. — Samo malo pudera i bit ćete kao nova. — Uh, ta kiša.

— Ništa se ne brinite, sve ćemo mi popraviti. — On strašno loše izgleda. — Ti nešto često prolaziš pokraj Franjinog studija. — Ugodan dan. — Nemoj ništa dirati. — Pošto su vam slikice? — Smiri se da te gospon Ivica može slikati. — Moja žena se ne bude slikala sa šminkom!

Uranje odozgo: — Vi i vaš radio, zar čovjek ne može odmoriti ni poslije ručka?! — Dođite nam opet! — Slike budemo razvili za 2 sata. — Krasno vrijeme danas. — Do viđenja, gospon Ivica. — Gospa Dragica, kaj bi ja bez vaše šminke. — Slika je kao za žurnal. — Kako vaš sin krasno svira. Povremeno cika nemirnog djeteta. — Vidi se da ste vi školovan majstor. — Čisti posle, vidiš da još ima mušterija. — Ste čuli da je Štefica išla kod Franje? — Još dva dinara. — Sutra ne radimo. — Baš ste šik. — Opet ideš u kavanu?! — Kad budemo gledali vaše fotografije? — Opet je nestašica kave. — Požuri. — Naš vam je studio najbolji u gradu. — Franjo ne povećava slike. — Idete sutra do Jelačić-placa? — Izvolite kusur. — Ma kaj će vam računček. — Zar niste prije bili jeftiniji? — Oni su krasan par. — Jeste jučer slušali vijesti? — Dođite večeras k meni. — Kako je vaša kćer? — Puno ga pozdravite. — Treba staviti nove slike u izlog. — Ste gledali Dinamo? — Evo popust samo za vas. — Uskoro zatvaramo, vi ste nam zadnji. — Šic, ma tko je pustio mačku?! — Nemojte se odma srditi. — Može sad jedna s buketom? — Budete samo malo pričekali. — Da samo znate kak je njena haljina bila demode?

Lajanje psa izvana. Pjev ptica izvana. Plač bebe. Smijeh. Lupkanje potpetica. Koraci teških muških cipela. Zveket kovanica. Zvuk metle koja mete. Kucanje po staklu. Zvuk automobila izvana. Miris pirjanog luka, kiselog kupusa, masti, zaprške, stalno dopire iz stana iznad studija. Povremeno miris ženskog parfema ili losiona poslije brijanja. Povremeno sirena hitne pomoći, policije, vatrogasaca.

slušni kolaž

21

Od femme fatale
kreposne žene
vječna je inspiracija

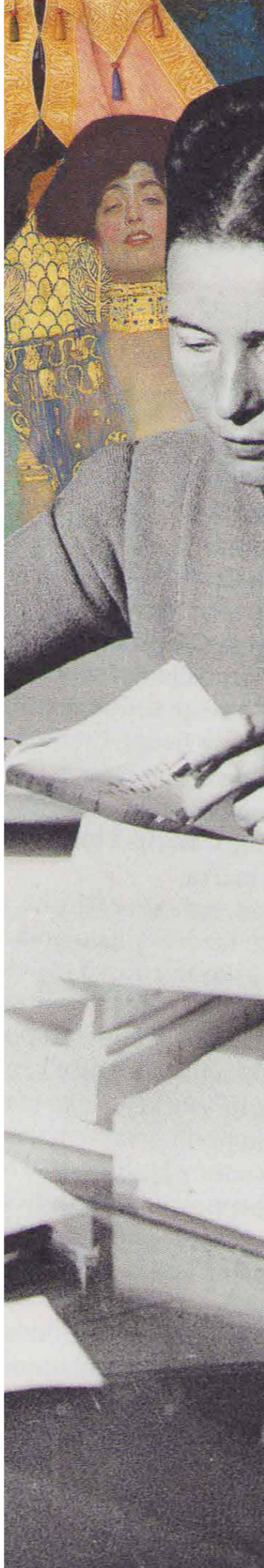

do ratnice-boginje
ženskog bijesa
osvetnice

**Sara
Nasić**

Danas je bio takav dan

Marko je rasjekao usnu, srećom nije trebalo šivati, ali trebalo je objasniti roditeljima kako, što, zašto, tisuću pitanja, jebiga jedan trenutak nepažnje za svako od dvadesetoro djece – a trebalo bi ih biti dvanaest – i takve stvari se događaju; Karla je pala s lju-ljačke, srećom nije se ozlijedila, ali je poderala tajice, opet objašnjavanje roditeljima zašto dijete ima poderanu robu; Aniti je nestao pegaz, bilo je plača, vjerojatno ga je neko dijete odnijelo sa sobom doma, nadam se slučajno, makar nije isključeno da ga je ukralo, pegaz je stvarno divan, tata joj ga je donio iz Amerike, bar je tako rekla, Anita je sklona izmišljanju; Viktor je povratio ručak, znala sam da ne voli mahune, ali ova razina protesta je stvarno alarmantna; po Anu je došla baka s kojom nije htjela ići doma pa je bilo urlanja i plakanja na izlasku iz vrtića, nije htjela spremi stvari, obući cipele, stalno je vikala da neće doma s tom ženom; ista stvar je bila ujutro s Darkom, ali on je plakao jer nije htio da ga mama ostavi u vrtiću pa je cijelo jutro visio na ogradi i gledao kad će mama doći, nisam ga mogla nikako animirati da se dođe igrati s drugom djecom, tako to bude prvih par mjeseci kad krenu u vrtić, a njega je mama do četvrte godine čuvala jer je bila na neplaćenom, pa je sad ta tranzicija teža nego kod druge djece, izmorena sam već od jutra od njegovih suza, pogotovo kad se sjetim njegove mame koja je odviše zaštitnička i petlja se u svaki aspekt odgoja u vrtiću; jučer su me na Vijeću roditelja rasturili, bože kakvih roditelja ima, i onda jos ostaneš duže nego što trebaš, a tvoje dijete te čeka, srećom Lovro je jučer uspio izaći ranije s posla i pokupiti Ditu iz njenog vrtića na vrijeme; bliži se kraj radnog dana, jedva čekam da danas dođem doma i budem sa svojim djetetom, još samo da dođu po Mirnu, koja uopće nije Mirna, nekad ime potpuno promaši karakter djeteta, i po Zorana koji stalno pita gdje je mama, kad će doći, ne mogu više odgovarati na to pitanje, jer ni sama ne znam...

— Dobar dan Gordana, stigli ste po Mirnu, evo sad će ona uzeti svoje stvari. Mirna! Mama je došla po tebe, ajde maco, idi po stvari.

— Nisam stigla ranije po nju, imala sam stvarno važan sastanak popodne, a muž nije mogao, htjela sam se već ispričati što sam zadnja, ali onda vidim da još ima jedno dijete. Primijetila sam da Zoran često bude zadnji, stvarno mi nije jasno kakvi roditelji mogu ostavljati svoju djecu tako dugo u vrtiću i puštati ih da ostanu sami...

Nisam mogla vjerovati da izgovara ove riječi.

— Znaite kakvi roditelji to rade? Oni koji čuvaju tuđu djecu dok njihove mame i tate ne dođu sa sastanaka ili iz pedikera.

Da, i moje je dijete uvijek zadnje u vrtiću.

U MOM

POLJOPRIVREDA

Mojih

41 godina

Karmen Sinković

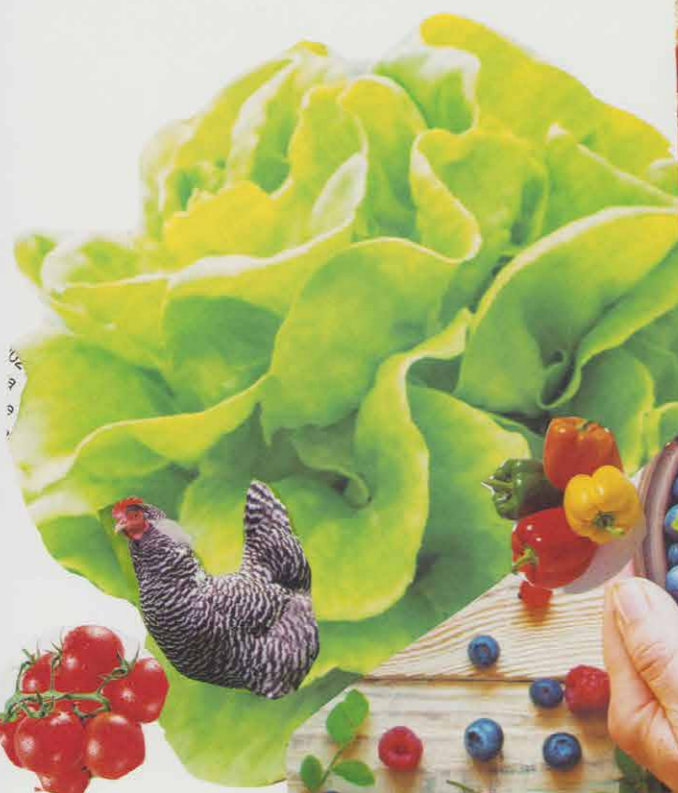
KREIRANJA

ZAHVALNOSTI

Ponos

UŽIVANJA

DISCIPLINE I STRASTI

Stranica iz dnevnika frizera Tomislava P.

Frizer Tomislav P. iz Marije Bistrice svoj je kruh pronašao u Zagrebu. Za ovo umjetničko zanimanje školovao se u Oroslavlju, petnaest godina radio je po zagrebačkim salonima gdje je izbrusio zanat. Sada ima svoj salon u Zagrebu, kao i veliki broj klijenata. (Iz „Večernjeg lista“)

Petak, 13. svibnja, dan koji može i ne mora biti loš. Po navici ustajem u cik zore. Sunčano jutro nagovještava lijep proljetni dan. Doručak i jutarnja kava sa suprugom i mamom i spreman sam za posao.

Vožnja od Marije Bistrice do Zagreba postala mi je dnevni ritual koji mi ponekad fali u dane vikenda. Vožnja mi je uvijek jednako zanimljiva. Danas baš uživam, jer nema prometa. Sunčane zrake zalijepljene na moj automobil doimaju se kao slijepi putnici. Slušam radio. Pjevušim, iako kažu da nije dobro rano pjevušiti i još k tome u petak trinaestog. Prisjetih se uzrečice, koju je moja baka često spominjala, „koja ptica rano pjeva, navečer se usere u gnijezdo“.

Stižem u Zagreb. Svakim danom sve više i više nervoznih vozača. Voze slalom misleći da će prije stići. Ljute se na semafore koji ih zaustavljaju.

Stižem na vrijeme i s voljom u moj frizerski salon. Podižem roletice na ulaznim vratima. Gospođa šnajderica mi maše.

Otvaram knjigu narudžbi. Današnja stranica je ful popunjena. Rijetko tko odustaje. Svi žele biti lijepi. Spremam ručak u frižider, nadam se da ću imati vremena jesti. Još je pola sata do dolaska prve mušterije i vrijeme za jutarnju kavicu u obližnjem kafiću. To se ne propušta. Gospođa šnajderica, gospodična kozmetičarka i ja ispijamo crni napitak u sunčanom jutru punom mirisa i svježine proljeća.

Farbanje, šišanje i frizura. Uživam u svom poslu. Pričama nikad kraja. Dok mlada žena prelistava novi broj Glorije, ulazi ponosna

baka s unukom koji sutra ima rođendan. Šest mu je godina i već zna što hoće, dvije zarezane crte iznad desnog uha. Takvu frizuru ima njegov učitelj klavira. Vrijeme je za dolazak visoke, mršave, poprilično zgodne mlade mušterije koja dolazi svaki dan na frizuru. Danas ima fotografiranje za modni časopis. Za njezinu dugu plavu kosu treba mi trideset minuta feniranja.

Prošlo je podne. Sve ide po planu. U pratnji supruga dolazi mlada buduća mama. Sljedeći mjesec joj je termin. Veseli se, ali istovremeno i brine, želi samo da sve dobro prođe.

U jednom trenutku ugase se svjetla. Nestalo je struje. Uf, nije dobro. Kud baš sada?! Taman sam završio šišanje. Feniranje otpada. Mlada žena nije ljuta. Čak se i šali na račun nestanka struje. To je samo nakratko, tješi me. Dok čekamo, pristizu nove mušterije. Neke ostaju, neke odlaze. Prošlo je već sat vremena i salon se ispraznio. Nitko ne zna zašto nema struje. Novi šok! Nestalo je i vode. Niti struje niti vode! Pa kaj se to događa? Zovem, pitam, nitko ništa ne zna. Lijepim poruku na vrata: Salon ne radi zbog nestanka vode i struje. Zovem mušterije. Dogovaram nove termine. Razočaran sam, ali koristim ovo vrijeme za ručak. Ovo mi se prvi puta dogodilo od kada radim. Uvijek postoji prvi puta.

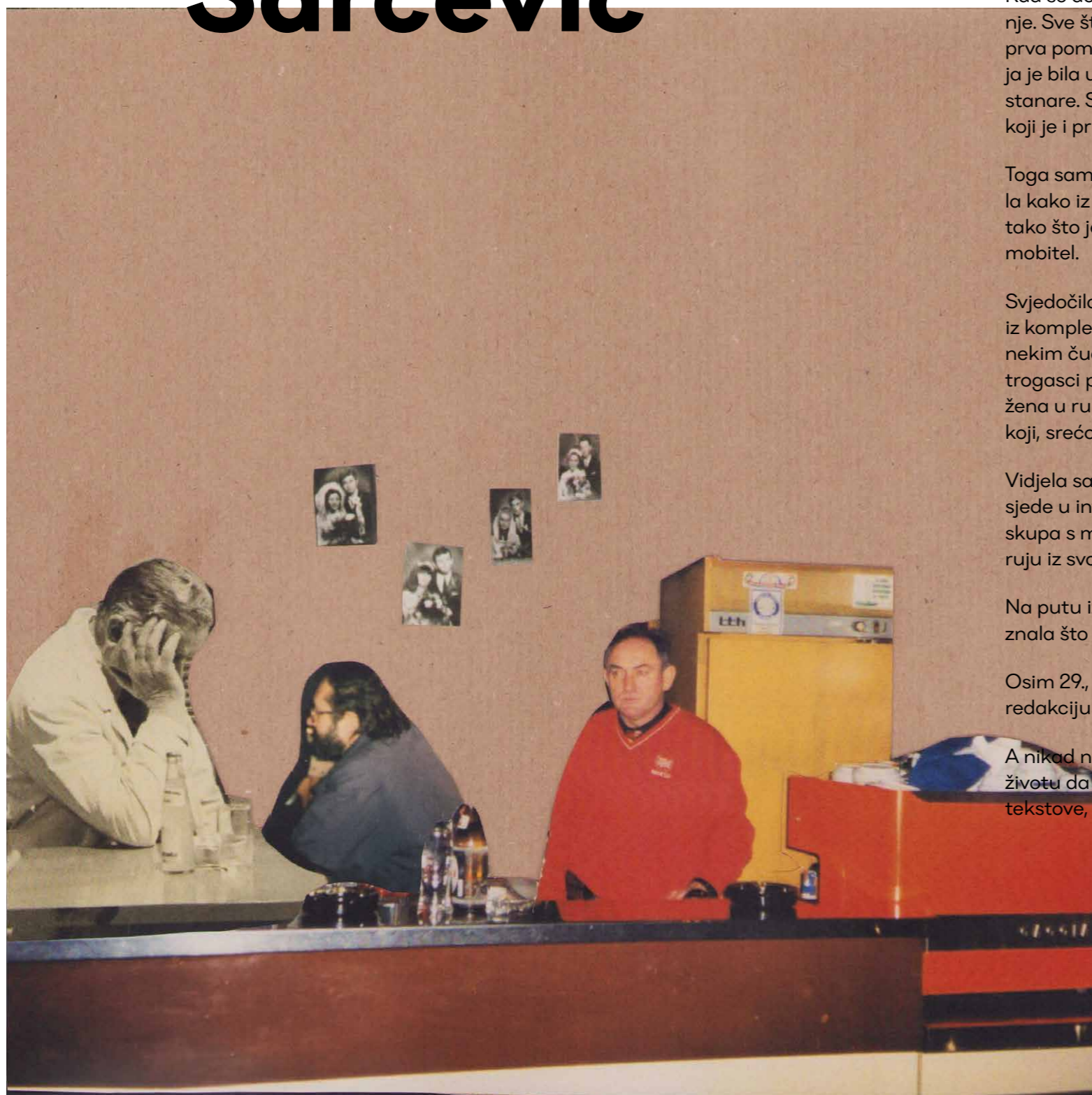
Gospođa šnajderica i gospodična kozmetičarka objesile su na svoja vrata obavijesti da ne rade i otišle doma. Pametne žene. I struja i voda stigle su sat vremena prije zatvaranja. Taman da počistim salon prije odlaska doma.

Ali, ne! Dolazi gospodin, pita: „Susjed može li jedno brzinsko šišanje prije pive s dečkima?“ Ma može!

Na putu prema doma sjetim se one jutarnje izreke naših starih. Bogme, ne bum više pjeval petkom ujutro.

Tena Šarčević

Jedan dan na mom poslu koji nikad neću zaboraviti

Nikad neću zaboraviti 29. prosinca, dan kada se dogodio potres u Petrinji. Njega neću zaboraviti, ali sam u tom danu zaboravila sve. Zaboravila sam da je baš tada bio rođendan mojeg bivšeg dečka, zaboravila sam da moram promijeniti uložak, da bi bilo dobro da u danu nešto pojedem ili popijem vode.

Kad se dogodio potres, sjedila sam u automobilu u centru Petrinje. Sve što sam vidjela oko sebe srušilo se. Kad se prašina slegla, prva pomisao mi je bila: „Ovdje ima stotine mrtvih“. Sretna ironija je bila u tome što većina kuća u mojem videokrugu nije imala stanare. Statistika je, u ovom slučaju, bila na strani toga grada, koji je i prije potresa bio treći po broju iseljenika u Hrvatskoj.

Toga sam dana čula vrisak majke kojoj je umrlo dijete i vidjela kako iz ruševina vade mrtva tijela koja su locirali po zvuku, tako što je obitelj pokojnike koje su ubili njihovi domovi zvala na mobitel.

Svjedočila sam i jednom spašavanju koje je imalo sretan kraj; iz kompletno sprešanog automobila su izvukli čovjeka koji je nekim čudom ležerno išetao i odmah stao na noge. Dok su vatrogasci pilili automobil i pokušavali doći do njega, nepoznata je žena u rukama držala njegovog sina, starog tek nekoliko godina, koji, srećom, još nije bio ušao u vozilo.

Vidjela sam starce evakuirane iz staračkog doma kako uz cestu sjede u invalidskim kolicima i jednu nepokretnu baku koju su, skupa s madracem, prenijeli na ulicu. Konje koji glavama proviruju iz svojih srušenih štala.

Na putu iz Petrinje, navečer, u autu sam pisala članak. Nisam znala što napisati.

Osim 29., nikad neću zaboraviti ni 30. prosinca. Došla sam u redakciju i pisala još jedan članak.

A nikad neću zaboraviti ni 31. prosinca. Bilo je to prvi puta u životu da nisam slavila Novu godinu. Kad sam napisala sve tekstove, napokon sam mogla i plakati.

Olga Šunjara

Poema o poslu

Na poslu se nikad ne seksam
(osim ono jednom
izvan radnog vremena
na tepisonu u hodniku
pred sobom za sastanke
kad su mi već dali ključeve od ureda
zašto ne)

Na poslu uvijek slične stvari radim u slično vrijeme:
dvije jabuke i prva kava oko 9
prvi WC oko 9:30
ručak i druga kava oko 12
drugi WC (ako je što ostalo) oko 12:30
i tako dalje
ima to neku svoju poetiku

Na poslu ponekad ludim
jer čini se da mu nema kraja
i smisao mi izmiče
kao da me taj moj posao polako smiče
hoću li ga preživjeti?
neću valjda tu penziju dočekati?
ima to neki svoj očaj

Svoj posao ponekad i volim
jer daje strukturu mom radnom danu
plaća račune, terapiju
i edukaciju za prekvalifikaciju
ja u epizodi
Cjeloživotno obrazovanje: nova nada
možda ću jednog dana
programe zamijeniti ljudima
stolicu foteljom
možda će taj novi biti
posao po mjeri čovjeka

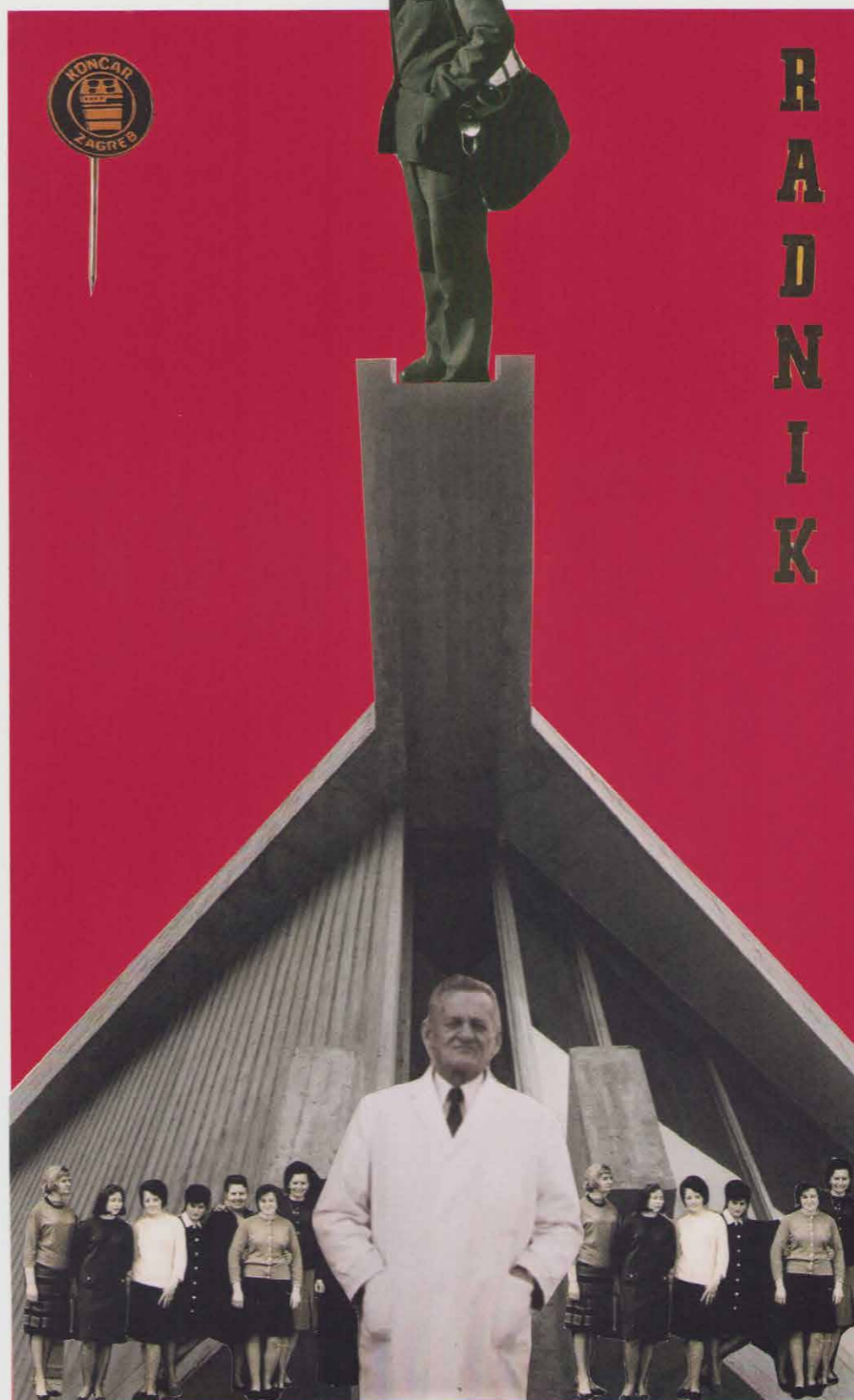
Na poslu ponekad plačem
Na poslu se svakodnevno smijem
Na poslu rijetko spavam
Na poslu često radim

Čuvar knjiga

Vani priži a zaboravio sam svoj crveni šeširić
Samo da mi ga sad sunce ne naslika na ćelavoj glavi
Sjedim na stolici ispred svoje Trešnje i čekam nikoga specifično i svakoga specifičnog
Tu i tamo pozdravim onoga tko želi biti pozdravljen
Vidim iz daljine približava mi se neki sramežljivi momak s fotoaparatom oko vrata
Sad će upitati da me fotografira siguran sam
Kaže „za kolekciju“ glasno škljocajući svojim primjećujem analognim aparatom
Mladiću pogledaj ovo iza mene to se zove kolekcija
Odlazi zahvaljujući mi se kao što se uvijek zahvaljuju ali ne znam na čemu
Nije tražio da uradim nešto spektakularno
Nikada ne traže uvijek samo kažu sjedite ispred onako kako to inače radite
Istina mogao bih početi više stajati malo sam se ulijenio

Ako nitko drugi ne dođe danas znam da će me posjetiti moj Franjo nakon što ruča
I evo ga stvarno oko tri sata s limenkom pive pod svakom rukom
Zoki, dofural sam ti desert! Jen za mene jen za tebe, ne?
Od pive su mi kapci sve teži a glava sve užarenija možda da zatvorim za danas
U tom trenu dolazi mlada susjeda
Pita za neku knjigu koja će joj protumačiti snove
Mlada djevojko ne znam što sanjaš ali vjeruj mi ima u snovima nešto
Ta upravo stojimo ispred mojeg
Poznata mi knjiga a ako je nađem čekat će te u izlogu antikvarijata
Imao sam je sigurno nekad u svojoj kolekciji
Ali jesam li je već dao nekoj drugoj djevojci koja sanja
Razmišljajući nesvjesno se počesem po glavi
Bome dobio sam svoj užareni crveni šeširić
Vrijeme je za poč kući

Monika Vodopija

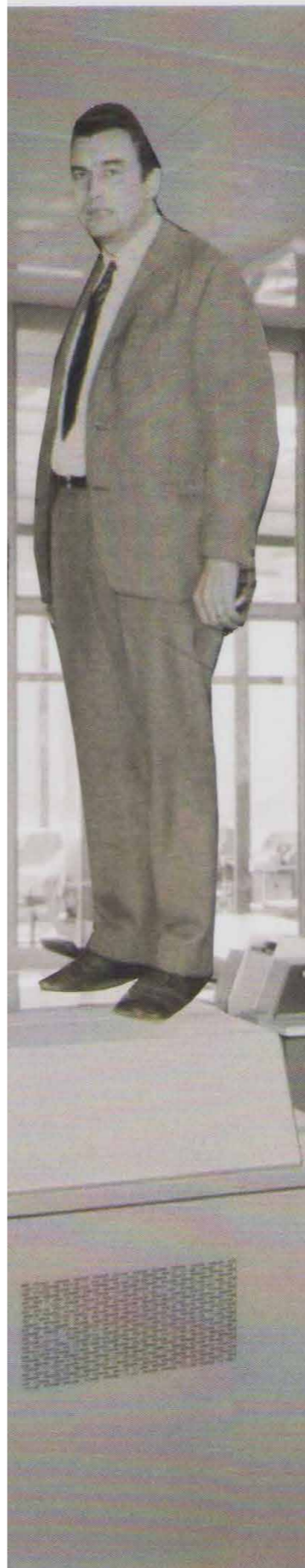

37

**Tihana
Vučić**

Jedan radni dan u životu Branke

Budila se bez budilice svakog radnog dana, uključujući i subotu. Popila bi veliku šalicu bijele kave, miješajući pravu kavu i kavovinu pržene pšenice. Spremila bi se brzo i uhodano i krenula na posao. Gotovo uvijek propustila bi tramvaj na koji je namjeravala stići. Prekratki korak ne bi ubrzala ni za što, očice tankih čarapa od umjetne svile čuvale su se jako ozbiljno. Praktična je u svojim taštinama. U tramvaju bi ponekad vidjela poznata lica iz tvornice, ali držala se za sebe. Voljela je stajati na putu na posao i sjesti na povratku. Pričalo se da će uz subote raditi i svaku prvu nedjelju u mjesecu na što se planirala dobrovoljno javiti. Bonovi će joj dobro doći, a i dani su sada toliko dugi da to nije teško. Jedna je od dvije žene u samom pogonu i nakon što prođe ulaznu portu i pozdravi portira, presvlači se u zahodu, stavlja radne cipele, zakopčava ispeglanu kutu. Sljedećih osam sati radit će na svom stroju, izrađujući jedan po jedan element od plošnog čelika koji će se u konačnici slagati u dio transformatora. Miljenko pored nje ponekad bi započeo neki kratki razgovor, ali zbog buke strojeva svi su više-manje radili u tišini. Radiopostaja u blagovaonici za ručkom dan bi iskupila pjesmom, poput one „Milioner“ koju voli. Danas su jabuke za užinu, spremiće jednu u džep, uzeti još jednu kratku pauzu prije kraja radnog vremena i prigristi malo. Tada će u glavi složiti kratki popis namirnica koje će pribaviti u trgovini na povratku kući. Sutra će na plesnjak, ići će i Zdenka, tajnica iz ureda direktora, ali do tada čeka još koji sat da se vrati kući. Jednog dana, kada netko bude praznio njen ormar, u njemu će naći dvanaest uredno posloženih kuta, različito iznošenih, različito krojenih, od različitog sukna iste plave boje, s logom koji se mijenjao tokom godina.

RAD RAD NIK NIK

Četiri generacije

Moja prabaka nije išla u školu. Bila je najmlađe dijete od njih četvero i umjesto škole čuvala je krave. Do kraja života ju je bilo sram jer se nije znala potpisati.

Baka je bila odlična učenica, ali u srednju školu prabaka ju je pustila tek na nagovor osnovnoškolske učiteljice. Da bi mogla pohađati nastavu, baka je otišla živjeti k učiteljici u obližnji grad gdje joj je pomagala u kućanstvu i čuvala djecu.

Mama je počela raditi čim je završila srednju školu, s osamnaest godina. Njeni nisu imali niti novaca niti volje slati je na daljnje školovanje. Otad radi gotovo bez prestanka.

Ja sam završila dva magisterija. Moja baka zna da je „sada tako“ da se ni ljudi s fakultetom ne mogu zaposliti.

Moja mama ne razumije da sam imala puno sreće kad sam se zaposlila, jer sam ja na posao čekala par mjeseci, a neke moje kolegice godinama. Mama se čudila jer mi je plaća bila „kao njoj sa završenom srednjom školom“, a ne zna da je veća od plaće većine mojih obrazovanih prijateljica. Svima im je čudno da radim vikendom ili da me šefica zove nakon radnog vremena, ali baka shvaća da je i to „sada tako“. Mojoj baki je čudno da se netko zbog posla razboli. Mojoj mami, nažalost, nije.

Moja baka je otišla u mirovinu s pedeset i nešto. Moja mama ima šezdeset i jednu i još ne može u mirovinu, iako je leđa ponekad toliko bole da se ne može pomaknuti.

Ja na mirovinu ne računam. Jedna šefica mi je rekla: „Da nisam štedjela kupujući nekretnine, sve bih potrošila“, a jedna druga: „Za mirovinu izdvajam dodatnih tristo do petsto eura mjesečno, trebaš se prisiliti da odvojiš sve što ti na kraju mjeseca ostane“. Dobar savjet zlata vrijedi.

Otkaz

Bio je ponedjeljak. Taman smo završili važan glavni projekt na kojem smo mjesecima prije radili. Ili smo mislili da smo završili, te stvari nikad nisu gotove, uvijek u zadnji čas ispadne da je prostorija za tehniku dizala premalena pa mijenjaš cijeli projekt.

U petak smo ostali piti dokasno da proslavimo finiš.

U subotu se nisam mogla ustati iz kreveta, što od alkohola, što od najgoreg umora koji sam osjetila u životu.

Nije da prije nisam radila, na fakultetu sam znala i po tri noći ostati budna radeći maketu ili dovršavajući projekt pred predaju. Jednom sam prestala brojati nakon što sam prešla 72. sat. Ovaj put čak i nisam toliko nespavala, koliko sam se borila svim silama da ne radimo taj vikend, jer sam u subotu planirala radionicu joge ujutro, popodne školu astrologije, a u nedjelju meditaciju. Sve kako bih se nagradila za odrađeno, za sve prekovremene.

Onda se pojavila ta informacija da radimo za vikend.

Stigla je od voditelja ureda, jer nam šefovi naravno nisu htjeli to reći osobno. U mejlu je stajalo „najte kaj zameriti al zgleđa da radimo vikend“. Kežual naslov mejla još me više ubio u pojam. Nakon tjedana prekovremenog rada i ogromnog stresa, koji je proizlazio iz činjenice da smo svi bili gotovo djeca s jako malo iskustva, a radili smo preodgovorne zadatke o kojima je ovisio čitav projekt, pojavio se taj mejl.

Osjetila sam očaj.

Ustala sam se i rekla naglas da ne planiram raditi vikend, mogu ostati preko tjedna koliko god treba, ali za vikend ne dolazim. Odmah sam dobila duplo posla. Sve sam odrađivala, trčala sam reći da sam gotova, nek mi daju stvari koje klapaju. Malo je reći da sam se uništila.

Završili smo sve do petka, toliko brzo i uspješno da sam u petak već dobila raditi procjenu troškova za sljedeću fazu. Zatim je došla subota ujutro i ja nisam mogla ustati iz kreveta. Nije bilo ništa od radionice joge, od astroškole, od meditacije. Samo dva dana plakanja jer mi je tijelo bilo uništeno i nije moglo ustati iz kreveta. Dan prije sam gledala u excel tablicu troškova i nisam mogla zbrojiti dva broja.

Mozak je odustao u petak, tijelo u subotu.

Nakon svog tog plakanja, u nedjelju u dva ujutro, odlučila sam dati otkaz. Nema veze što je usred korone, opet najavljuju lockdown, tko zna hoće li biti posla, slijedi li kriza. Zato nisam nikome ni rekla.

Došla sam taj ponedjeljak, prvi u mjesecu, kako prigodno, na posao i odlučila dati otkaz. Na jutarnjem sastanku sam slušala što sve trebam odraditi za sljedeću fazu, ali nisam ništa zapisivala. Zatim smo trebali sjesti oko te procjene i rekla sam šefovima: „Možemo li zatvoriti vrata?“ Čekali su.

„Meni treba pauza“, konačno sam izgovorila.

„U kojem smislu“, pitao je šef.

„U smislu prekida radnog odnosa“, rekla sam.

„Možemo li znati razlog“, pitala je šefica nakon trenutka tišine. „Jednostavno više ne mogu, zbog zdravlja“, rekla sam.

Na to mi je šefica rekla: „Možda onda ovaj posao nije za tebe, možda neki drugi posao, neka druga pozicija, znaš u svakom uredu ti je ovako.“

Gledala sam u nju, u šoku, nakon što sam tri godine umirala u tom uredu, davala svoj maksimum, nisam nikad ništa tražila, ni povišicu, ni slobodne dane, ništa. I onda te riječi.

Nisam znala hoću li početi vrištati ili plakati.

Uspjela sam odgovoriti tiho: „Treat će mi vremena da se oporavim, ali prilično sam sigurna da ću opet moći raditi kao prije.“

Ne sjećam se ostatka dana, potpisivala sam neke izjave, zvali su računovodstvo, stari godišnji, otkazni rok... Na putu doma nisam osjećala noge. Išćupala sam se s lanca. Pritom sam pokidala dobar dio svoje kože i svog mesa, ali ne želim više nikad nazad, prošlo mi je kroz glavu.

Nikad više nazad u sustav.

Muzej susjedstva Trešnjevka ŽIVA BAŠTINA

papir koji liječi: kolaži i riječi

radionički fanzin

voditeljice i urednice

Božena Končić Badurina i Olja Savičević Ivančević

polaznice radionice, autorice kolaža i tekstova

Jasminka Glogović, Višnja Katalinić, Danijela Kvesić
Stojanac, Karmen Krasić Kožul, Kristina Krsnik,
Sara Nasić, Karmen Sinković, Tena Šarčević,
Olga Šunjara, Monika Vodopija, Tihana Vučić

koordinatorica

Ana Kutleša

autorice kolaža s naslovnice

Olga Šunjara i Sara Nasić

dizajn

Hrvoje Živčić, Zoran Đukić, Neva Zidić

izdavač

BLOK

Zagreb, 2022.

Projekt su podržali Zaklada SOLIDARNA i Fond za druge kroz program KRIK – kriza i kreativna. Radionica je dio programa "Muzej susjedstva Trešnjevka – živa baština" koji se odvija uz financijsku potporu Grada Zagreba i Ministarstva kulture i medija RH. Godišnji program BAZE podržava Zaklada "Kultura nova".

BLOK

